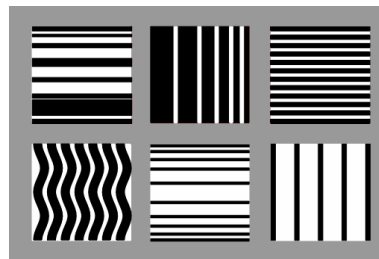

**Никола Смилков
Маја Рауник Кирков**

**Прирачник
за настава по ликовно образование
за V отделение**

за деветгодишно основно образование

**Скопје
2010**

Ликовно подрачје - Дизајн и визуелни комуникации:

Поими :

Плакат е ликовно дело кое служи за известување за одреден настан. Вклучува слика и текст.

Орнамент претставува украс, шара. Тој може да биде дводимензионален (текстил, хартија) и тродимензионален (архитектура, скулптура). Може да претставува геометриски или поедноставни форми на растенија или животни.

Фриз претставува декоративен елемент кој е составен од повеќе делови организирани во низа (хоризонтална, вертикална, коса). Најчесто се користи во дизајнот (керамика, текстил) и во архитектурата (декорација на сидови и фасади).

Оригами. - доаѓа од јапонскиот збор „ори“ –преклопува и „ками“ – хартија., односно преклопување на хартија. Целта е да се добие завршена тродимензионална форма од лист хартија без додавање на лепак и сечење.

Ликовно подрачје ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНИ КОМУНИКАЦИИ -очекувани постигнувања-	
ЗНАЕЊА	СПОСОБНОСТИ
Воочува видови на композиција	Реализира плакат со различна композиција
Разликува орнамент во ликовното творештво	Реализира орнамент со употреба на геометриски и природни форми
Разликува фриз во ликовното творештво	Реализира фриз со употреба на геометриски и природни форми
Ги знае основните можности на компјутерот за користење во дизајн	Го користи компјутерот во изработка на дизајн
Стекнува поим за оригами	Реализира едноставни оригами

Пример 1

Образовни цели :

- **Знаења** - разликување видови на композиција во сликарството и препознавање на различни композиции во дизајнерски решенија; разбирање на улогата на плакатот во пренесувањето пораки.
- **Способности** - компонирање на ликовните елементи и принципи во една целина, реализација на плакат во техника на сликање со темпера; развивање способности за пренесување порака со визуелни елементи.

Воспитни цели: развивање на тимскиот дух со реализација на наставната единица во парови, почитување на мислењето на другите, бранење на своето мислење со аргументи.

Наставна единица: видови на композиција.

Наставна тема: композиција.

Мотив: плакат за концерт или филм.

Ликовна техника: комбинирана техника.

Материјали за работа: колажна хартија, часописи, новинска хартија, ножички, хартија за подлога, лепило, темперни бои, четки, подлога за работа, две кантички за вода, крпче за бришење на четките.

Наставни средства: круг боја, репродукција на делата.

Наставни форми: работа во парови.

Наставни форми: индивидуална, фронтална.

Наставни методи: метод на разговор, метод на практична работа, метод на демонстрација.

Подготовка: разговор за начините на кои дознаваме за новите производи, информации и настани. Се спомнуваат современите средства за комуникација – телевизија, интернет, печат, плакат.

Активност со ликовни елементи и принципи:

Се објаснува значењето на плакатот во системот на информирање. Учениците се запознаваат со функцијата на плакатот да пренесува информации од тековно значење (концерти, реклами за производ, изложби, јавни повици...). Се

обрнува внимание на значењето на начинот на дизајнирање на плакатот, употребата на текст и слика, начинот на поставување, на форматот преку анализа на неколку плакати за концерт, изложба и сл.

За да се дизајнира плакат потребно е да се ускладат ликовни елементи со текст. Постојат повеќе начини на организирање на елементите кои сакаме да бидат дел од плакатот. Организирањето на различни делови во една целина се вика **композиција**. Основни видови на композиција се отворена (кога деловите се шират на целата површина), затворена (кога, поставени заедно, претставуваат геометриска или слободна форма) и полуотворена (кога деловите на композицијата се поставени во низа). Се анализираат визуелните примери.

Откривање на целта на часот и технички упатства:

Цел на часот е да се направи постер за рекламирање на концерт или филм во комбинирана техника. Наставникот објаснува дека ликовните дела може да се реализираат не само во една, туку и во неколку техники. Реализацијата на едно дело со користење на неколку техники се вика комбинирана техника. Наставникот покажува пример на колаж во кој е употребена и темпера. Наведува дека се можни и други комбинации на ликовни материјали и техники. Учениците може да одберат да го претстават плакатот во еден вид на композиција по свој избор – отворена, полуотворена и затворена.

Практична реализација: учениците започнуваат со практична реализација на наставната содржина. Во тек на ликовно-практичната реализација, наставникот ги следи ангажманот и постапките на секој ученик индивидуално и дава практични совети во однос на техничката реализација и правилното користење на материјалот. Учениците во парови го реализираат дизајнот на постер за концерт или филм со користење на еден вид на композиција.

РЕФЛЕКСИЈА - анализа и вреднување на резултатите од часот:

се поставуваат творбите на табла и се анализира видот на композицијата.

- Кој вид композиција е употребен?
- Како го препознаваш?
- Каде е реализирана вертикалната композиција?
- Како дизајнот ја одредува пораката?

отворена

отворена

полуотворена

полуотворена

затворена

отворена

Пример 2

Образовни цели :

- **Знаења** – функција на орнамент, начини на реализација на орнамент со класични ликовни техники и со помош на компјутер.
- **Способности** – препознавање на орнаменти во секојдневниот живот и во ликовните дела, реализација на орнамент со помош на компјутер.
- **Воспитни цели:**
 - Истрајност и упорност, поттикнување на креативност во нов медиум.

Наставна единица: ритам на форма и боја и големина.

Наставна тема: ритам.

Мотив: орнаменти од фолклорни предмети.

Ликовна техника: дизајн со помош на компјутер.

Материјали за работа: компјутер

Наставни средства: компјутер, компјутерска програма MS Paint, примери од ликовни дела со различни видови композиција.

Наставни форми: индивидуална, фронтална.

Наставни методи: метод на демонстрација, метод на разговор, метод на практична работа.

Подготовка:

Учениците ги опишуваат предметите. Цел е да се сетат на боите. Наставникот им покажува на учениците видео снимка од

македонско оро, африкански танц, јапонски танц (во склад со условите) или разговара за различните видови на музика карактеристични за различни подрачја на Земјата. Како и танцот, така и дизајнот на народните носии од различни земји, има свои карактеристики. Се разговара со учениците дали виделе народна носија или некој стар предмет украсен со шари од некоја друга култура.

Активност со ликовните елементи и принципи:

Наставникот ги прашува дали може да наведат кои форми и бои се користени во нивната реализација.

Објаснува дека во ликовната уметност, сите видови на цртани, насликани, изрезбани шари или украси се викаат **орнаменти**. Орнаментите се формираат со користење на ликовниот принцип РИТАМ, кој може да биде едноставен (кога се повторува еден елемент на исто растојание) и наизменичен (кога се повторуваат последователно, наизменично, два или повеќе елементи). Се разгледуваат примери кои го илустрираат наведеното.

Откривање на целта на часот и технички упатства:

Наставникот на учениците им дава упатства дека треба да дизајнираат орнамент во техника MS Paint. Ги упатува учениците да ги користат постапките:

За копирање (повторување) на една иста форма: Select (објектот кој сакаме да го копираме) → Edit → Copy → Paste.

За ротирање на формата: Image → Flip/Rotate (horizontal vertical, by angle) → OK.

За истегнување/стеснување на формата: Image → Stretch/Skew → horizontal/vertical → OK.

За замена на бојата на позадината и формата Image → Invert Colours → Colours → Edit Colours → OK.

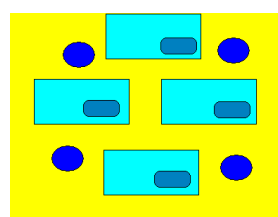
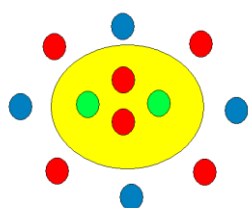
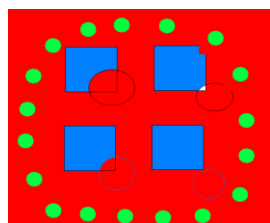
РЕФЛЕКСИЈА – анализа на творбите.

Сите ученици ги разгледуваат творбите и ги анализираат (добро е наставникот да направи Power Point презентација).

Кои геометриски елементи се употребени?

Кој начин на организација на елементите може да го препознаат?

Дали е добиен орнамент и зошто?

Пример 3

Образовни цели :

- Знаења – ги разбира функцијата на бојата и формата во пренесувањето значења, во знаците лесно ги препознава ликовно претставените пораки.
- Способности – умее да дизајнира знак со одредена намена, умее технички да реализира изведба на знак со темперни бои.

Воспитни цели:

- Активирање на перцепцијата на околината, развивање на свесност за значењето на влијанието на секој поединец за заедницата.

Наставна единица: функција на боја.

Наставна тема: боја и форма.

Мотив: знак за заштита на животната средина.

Ликовна техника: сликање со темпера, акварел.

Материјали за работа: хартија за подлога, блок за цртање, темперни бои, акварелни бои, две кантички за чиста и нечиста вода, палета, крпче за бришење на четките.

Наставни средства: примери од дизајнерски решенија на знаци со различна намена.

Наставни форми: индивидуална, фронтална.

Наставни методи: метод на разговор, метод на практична работа.

Подготовка: Како луѓето ги насочуваат своите активности? Смислено или стихийно? Дали постои нешто што го насочува однесувањето на луѓето? Тоа се знаците кои укажуваат што треба, а што не треба да се прави, каде да се оди, каде да се запре, дали да се сврти или не.

РАЗБИРАЊЕ НА ЗНАЧЕЊЕТО - активност со ликовните

елементи и принципи: Покрај сообраќајните знаци постојат и други знаци кои пренесуваат важни пораки – тоа се знаци на организации, движења и јавни настани. Нивна цел е брзо и точно да ја пренесат својата информација до гледачите. Затоа треба да бидат едноставни, јасни и прецизни. Формата и бојата треба да претставуваат единство со пораката (на пример за опасност, акција, брзина, се користат појаки интензивни бои, а за информација, давање насоки - посмирени бои).

Откривање на целта на часот и технички упатства: да се реализира знак за заштита на животната средина со употреба на техника темпера. Наставникот објаснува дека е потребно да се слика плакатно, односно бојата да е рамномерна, да нема случајни тонски премини, бидејќи знакот е обично намент за

брзо распознавање и директно пренесување на порака, па треба да е јасен и препознатлив.

РЕФЛЕКСИЈА – анализа на творбите:

Анализата се реализира преку прашања од типот: Кои елементи се искористени во дизајнирањето? Дали е јасна претставената порака? Која боја е искористена за да ја пренесе информацијата? Дали формата одговара на саканата идеја?

Знаци на Гринпис

сообраќаен знак

Ликовно подрачје - Графика

Поими:

Отпечаток или графички лист е ликовно дело кое се добива со отпечатување од некоја подлога (дрво, метал линолеум, гипс, платно, камен).

Длабење е постапка со која се пренесува саканиот цртеж на површина со што се добива графичка матрица, клише. Таа понатаму служи за добивање графички отпечатоци.

Валјак претставува алат со цилиндрична форма направен од гума и дрво. Во процесот на печатење служи за рамномерно нанесување на бојата на матрицата.

Ликовно подрачје ГРАФИКА -очекувани постигнувања-	
ЗНАЕЊА	СПОСОБНОСТИ
Го воочува специфичниот ликовен израз во графика	Умее да го искаже своето мислење за графиките
Ги знае карактеристиките на техниката картон-печат	Реализира графика во картон-печат со употреба на различни текстури
Се запознава со техниката гипсорез	Реализира графика во техника гипсорез
Стекнува основни сознанија за ликовните карактеристики на компјутерската графика	Реализира самостојно компјутерска графика
Ги разликува графичките техники на висок печат	Умее да ги разликува графичките техники во делата на познати автори

Пример 1

Образовни цели на активноста :

- **Знаења** – знае да разликува цртеж за графика од графичка матрица и отпечаток; знае да препознава графика во техника на картон печат.
- **Способности** – умее да реализира матрица, да испечати и да постави графика во техника на картон печат.

Воспитни цели на активноста:

- Упорност во реализација на подолготраен процес, навики за постапно реализирање на целината, прецизност и педантност.
- Активирање на перцепцијата кон сопствената околина, правилно користење на техниката туш-перо.

Наставна единица: сложена форми.

Наставна тема: форма

Мотив: омилено животно, милениче.

Ликовна техника: картон печат.

Материјали за работа:

Наставни средства:

Наставни форми: индивидуална, фронтална.

Наставни методи: метод на разговор, метод на практична работа.

Подготовка: Наставникот ги потсетува учениците на ликовните подрачја, а

учениците повторуваат со него: сликарство, цртање, обликување, дизајн, графика. Се разговара за графичките техники кои им се познати на учениците – компир печат, монотипија, картон печат.

РАЗБИРАЊЕ НА ЗНАЧЕЊЕТО - активност со ликовните елементи и принципи: Учениците со прашања го повторуваат знаењето за картон печат – матрица (форма од картон залепена на подлога), се премачкува со боја и се отиснува на хартија, со што се добиваат повеќе исти отисоци. Се печати така што високите делови на матрицата добиваат боја, а пониските не, и затоа остануваат бели. Кај оваа техника меѓупросторите не се длабат како кај линорез, туку се формираат помеѓу формите од картон кои ги нанесуваме на потврда картонска подлога.

Доаѓаме до заклучок дека за да реализираме графика во техника на картон-печат, треба да претставиме една целина од повеќе форми. Овде доаѓаме до активностите со ликовни елементи, односно објаснуваме дека една форма може да се претстави од повеќе делови, како на пример, кога се работи со колаж или се игран со коцки. Цел е со едноставни форми да се добие нова, сложена форма.

Откривање на целта на часот и технички упатства:

Цел на часот е да се испечати графика во техника на картон-печат со мотив на омилено животно.

Наставникот уште еднаш ги повторува постапките во реализација:

1. со молив се цртаат сите форми на картон.
2. нацртаните форми се сечат и се лепат на саканата подлога.
3. на керамичка плочка, или памна палета се става саканата боја и во неа се додаваат десетина капки глицерин за да не се суши брзо.
4. со ваљак или четка се нанесува боја на матрицата.
5. врз матрицата се става хартија и се притиска рамномерно со дланка или со потврд предмет (лажица) или се поминува низ графичка преса.
6. се подигнува готовиот отисок, а постапката се повторува повеќе пати.
7. исушениот отисок го потпишуваме со молив – тоа е сигнатура (во долниот лев агол се забележува

редниот бројот на отисокот/ вкупниот број на отисоци $\frac{1}{4}$, на средина се запишува насловот, а во долниот десен агол се става годината и потпис

РЕФЛЕКСИЈА –анализа на творбите - од готовите отисоци се прави изложба, а графиките се анализираат со прашања од типот: Каде формите најдобро ја претставуваат целината и зошто? Дали отпечатокот е добро и квалитетно реализиран? Дали сигнатурата е правилно поставена?

Ученички творби

Пример 2

Образовни цели :

- Знаења – знае да претстави контрастни форми во смислена целина, знае да одбере форма во склад со идејата која сака да ја претстави.
- Способности – умее да реализира графика во техника MS Paint.

Воспитни цели:

- Креативна употреба на компјутери во реализација на ликовната идеја.

Наставна единица: контраст на форми.

Наставна тема: форма.

Мотив: мојот чуден сон.

Ликовна техника: компјутерска графика.

Материјали за работа: компјутер, компјутерски програма MS Paint.

Наставни средства: /

Наставни форми: индивидуална, фронтална.

Наставни методи: метод на разговор, метод на демонстрација, метод на практична работа.

Подготовка: Наставникот ги прашува учениците што се може да претставуваат уменичките дела. Наведува примери како што се: портрет, мртва природа, пејзаж.

Активност со ликовните елементи и принципи: Уметноста често ја претставува фантазијата и сонот. За тоа уметникот користи ликовни елементи како линии, бои, точки, форми со кои претставува сопствена слика за одредена тема.

Учениците размислуваат за некој свој интересен сон, кој може да се претстави со форми и бои. Често се претставуваат контрастни облици: круг-квадрат, линија-површина, вертикално-хоризонтално, полно-празно. Се претставуваат примери на ликовни дела со контрастни форми

РАЗБИРАЊЕ НА ЗНАЧЕЊЕТО - откривање на целта на часот и технички упатства: Во техника на MS Paint да се реализира претстава на еден сон со контрастни облици. Наставникот демонстрира пред учениците:

Одбирање форма - кликуваме на формата (правоаголник, елипса, неправилна форма) → кликуваме на работната површина.

Одредување големина на форма - кликуваме на формата (правоаголник, елипса, неправилна форма) → кликуваме на работната површина и со курсорот ја влечеме формата до саканата големина.

Одбирање боја со алатките - Colors → Edit colours → саканата боја → одбираме алатка со која ќе ја нанесеме бојата (молив, спреј, дебелина на четка, кантичка) → кликуваме на формата која сакаме да ја обоиме.

Внесување слика – Edit → Paste from (се одбира саканата слика) → Open (сликата се пренесува на работната површина), па може да се додаваат елементи, да се црта и одново да се бои.

Завршените графики се зачувуваат – File → Save as → Save in (во документот во кој сакаме да се зачува) → Save.

РЕФЛЕКСИЈА – анализа на творбите.

Завршените творби се анализираат со прашањата:

Која графика е завршена? Дали може да препознаеме контрастни форми?

Каде е најинтересно претставен сонот? Дали може да се замислиме во тој простор? Како би се чувствувале?

А.Дутка, дигитална графика

дигитална графика

Х.Риоичи, „Пејзаж 82“

Пример 3

Образовни цели :

- Знаења – знае да препознае материјал кој дава интересен отпечаток, знае да комбинира различни материјали во една целина
- Способности – умее да направи графика во техника на картон-печат или колографија со употреба на различни материјали.

Воспитни цели:

- Активирање на перцепцијата кон сопствената околина, правилно користење на техниката картон печат.

Наставна содржина: картон печат, колографија.

Наставна тема: контраст на текстури.

Мотив: детал од природата.

Ликовна техника: картон печат.

Материјали за работа: подебел картон за подлога, картон, лепило, листови и цветови од растенија, тревки, различни видови картон (ребраст, рељефен и сл.).

Наставни средства: /

Наставни форми: фронтална, групна.

Наставни методи: метод на разговор, метод на практична работа.

Подготовка: учениците наведуваат различни примери од природата каде на едно место има повеќе различни материјали. Примерите се запишуваат на табла: плажа, игралиште,

планинска патека... Се набројуваат различните материјали кои може да се сретнат на секое од наведените места (на пример на плажа – песок, пешкири, камчиња, школки, тревки).

Активност со ликовните елементи и принципи:

Сите спомнати материјали имаат своја површина која во уметноста се вика текстура. Во природата често на едно место се наоѓаат различни материјали со спротивни текстури. Учениците наведуваат парови на материјали со **контрастна текстура**:

- песок – хартија (рапаво – мазно),
- текстил-камен (меко-тврдо),
- дрво – пластика (меко, рапаво – мазно, рамно)

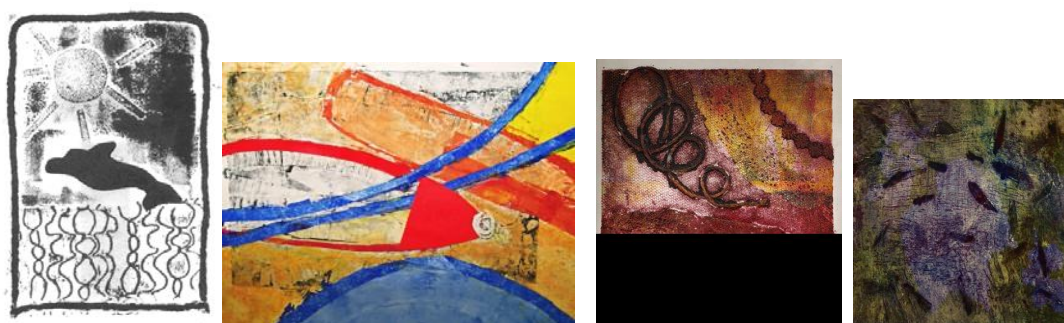
Примерите се запишуваат на табла.

Откривање на целта на часот и технички упатства:

Цел на часот е да се реализира графика во техника на картон-печат или колографија со претставување контраст на текстури. Наставникот го објаснува процесот на реализација на графика во техника на картон-печат (објаснета во Пример1). Ако учениците користат и други различни материјали, а не само картон, наставникот ги советува да ги залепат на подлогата и, исто како во техниката картон-печат, да нанесат боја и да отпечатаат.

РЕФЛЕКСИЈА –анализа на творбите.

Во анализа на творбите се поставуваат прашања од типот: Кој отпечаток има најконтрастни текстури? Дали може да се препознае од кои материјали е земен отпечатокот? На кои отисоци бојата е правилно нанесена? Дали количеството боја придонесува за да се добие добар отпечаток? Дали отисоците имаат правилна сигнатура?

Ученички творби

